

Açılışından Kapanışına Kadar Bulgaristan Türklerinin Önemli Kültür Müesseselerinden Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu

Menent Şukrieva* - Bülent Kırçalı**

27-28 Aralık 1944 tarihinde düzenlenen Bulgaristan Türkleri Vatan Cephesi (Oteçestven Front) Komiteleri I. Kongresinde Vatan Cephesi Hükümeti'ni destekleme kararı alındı.¹

Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbürosu'nun A No 103 Kararı ile yeni bir siyasi çizginin temelleri atıldı. Bu kararın arkasında Komünist Partisi'nin teşkilatlandırma yoluyla Bulgaristan Türklerinin arasına girme, hatta sızma çabası açıkça sezilebilir.²

Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Dimitrovcu Komünist Gençler Birliği (DKMS) Merkez Komitesi bünyelerinde Türklere yönelik özel birimler oluşturulurken Vatan Cephesi kapsamında Türk Nüfusu ile Çalışma Sektörü oluşturuldu. Bu yönde yapılan girişimler arasında Türkçe gazete ve dergilerin yayınlanması, Türk okulları bünyesinde Türkçe eğitimi verilecek anaokulların açılması, yüksek okullarda ve bazı liselerde eğitim gören Türk gençlerine tahsis edilen burs sayısının artırılması, Türk estrat tiyatrolarının açılması; Sofya, Varna ve Stara Zagora (Eski Zağara) radyolarında Türkçe yayınların gerçekleştirilmesi vs. var.³

Bale ustası ve Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu'nda dans yönetmeni olan Sirvart Çilingiryan, 17 Kasım 1995 tarihli Hak ve Özgürlükler Gazetesi'ne verdiği mülakatta şunları ifade etmektedir:

* Dr. Öğr. Üyesi, Şumen Piskopos Konstantin Preslavski Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Şumen/ BULGARİSTAN, m.shukrieva@shu.bg

** Öğr. Gör., Şumen Piskopos Konstantin Preslavski Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Şumen/ BULGARİSTAN, b.kardzhala@shu.bg

1 “BKP v rezolyutsii i resheniya na kongresite, konferentsiite, plenumite i Politbyoro na TSK”, t. 4, Sofia 1955.

2 Mina Marinova, “Politikata za priobshstavane na turskoto naselenie v Bulgaria prez upravlenieto na Parvoto pravitelstvo na Valko Chervenkov (1950 - 1954)”, (file:///C:/Users/User/Downloads/3743.pdf, 24 Haziran 2018'de erişildi).

3 *Age*.

“Kuruluşundan bir yıl önce, yani 1951 yılında, dünyaca anılmış büyük Türk şairi Nazım Hikmet, Şumnu’yu ziyaretinde, Türk ve Ermeni toplulukları folklor gruplarınınca hazırlanan temsilleri seyretti. Temsilden sonra Türk grubu ile yaptığı özel karşılaşmada, profesyonel Türk tiyatrolarının oluşturulması gerekliliği üzerinde durdu. Devletin bu hususta önyak olmasını istedi. Ve bu öneri, hükümetçe de kabul edilerek ertesi yıl Türk tiyatrolarının ilki Şumnu’da açıldı.”⁴

İlk Türk tiyatrosunun Şumnu’da kurulması rastgele değildir, çünkü Şumnu ilk Bulgar tiyatrosunun da beşiğidir.

Bu politika doğrultusunda Ahmed Hamdiev, Sancak Halk Kurulu (ONS) Kültür Şubesinin yardımıyla Şumnu’ya yakın mesafede bulunan köy ve kasabaları gezerek tiyatrodaki istihdam edilecek kişileri aramak ile görevlendirildi. Hamdiev, 7 Ağustos 1992 tarihli Hak ve Özgürlük Gazetesi’ne verdiği mülakatta şunları ifade etmektedir:

“Tiyatronun adı vardı yalnız, kendisi yoktu, ama olacaktı. Bu tiyatroyu ayakları üstünde tutacak olan sanatçıları aramaya çıkmıştım. Köy köy, kasaba kasaba dolaştım, erkek buluyordum, ama kadınlar! Ana babaları kızlarını tiyatroya oyuncu, şarkıcı, dansör olarak göndermek istemiyolardı. Tiyatroda çalışanlar hala “bozuk” insan sayılıyorlardı. 24 kişi yerine ancak 22 kişi bulabildim ilk zamanlarda.”⁵

Sirvart Çilingiryan da bu zahmetli kadro arayışında kendisine eşlik etti. Adaylarda aranan özellikler arasında genç yaşta olmaları, şarkı söyleme, dans etme ve drama sanatını icra edebilme yeteneğine sahip olmaları yer aldı. Sanatçı aday bulma işi düşünüldüğünden zordu. O dönemde kadınlar, tiyatrodaki çalışabilmesi için mevcut önyargıları ve hâkim olan muhafazakâr tutumu aşmak zorundaydı. Tiyatronun ilk müdürü Ahmed Hamdiev’in kızına anlattığı hatıralarına göre aileler kızlarının sanatçı olmalarına izin vermiyorlardı. Deliorman ve Gerlova (Gerlova) bölgelerinde Türk halkı o zamana kadar hiç tiyatro görmemişti. Cesaret edip yalnız sevdikleri işi yapabilmek için değil de kadın erkek eşitliği düşüncesini savunup tiyatroyu tercih eden isimler arasında Emine Enverova, Bayse Arifova ve Ayfer Sadıkova vardı. Bu, Bayse Arifova⁶ tarafından da teyit edildi.

4 Fevzi Ömer, “Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun: Tiyatrolarımız”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S. 45 (17.11.1995), s. 5.

5 Fevzi Ömer, “Yolunuz Uğurlu Olsun Diyecek Zaman Geldi”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S. 32, (7.08.1992), s. 5.

6 16.09.1936 Şumnu doğumlu, Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu sanatçısı ve makalenin hazırlamasında bilgi veren kaynak kişidir.

13 Şubat 1952'de Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu açıldı. İlk prova çalışmaları aynı tarihte Nazım Hikmet Halk Kültüründe yapıldı.

Asıl amacı bölgedeki yerleşim yerlerini dolaşarak eğitim ve kültür yaymak olan Tiyatronun Şumnu'daki ilk sahne temsili 24 Mayıs 1952'de gerçekleştirildi. Sanatçı olarak tiyatro kadrosuna alınan kişiler profesyonel sanatçı değil, heveskârdırlar.

Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosunun kurucularından ve ilk müdürü olan Ahmed Hamdiev, 1914'te Şumnu'ya bağlı Novi Pazar'da (Yeni Pazar) dünyaya geldi. Hamdiev'in kızı Kalpten Araboğlu⁷'nin anlattıklarına göre babası 15-16 yaşlarındayken yaşadığı mahallenin çocuklarını bir araya getirip bir nevi "sirk" düzenliyor, ağızlarından ateş çıkarıyor, göğüsleri üstünde taş kırıyor, palyaçoluk yapıyorlarmış. Biraz daha büyüyünce Gayret Halk Kültürüne geçmişler. Polisin sürekli baskı yapmasına, prova çalışmalarına gelip denetim uygulamasına rağmen gençler hazırlanan piyeslerin özünü onlara farklı anlatıp savundukları görüşleri izleyiciye ulaştırmayı başarırlarmış. Ahmed Hamdiev 9 Eylül 1944'ten sonra Milis⁸'te, daha sonra da Bulgar Komünist Partisi'nin Yeni Pazar Kaza Komitesinde çalışmaya başlamış, ancak heveskârlarla ilgisini kesmemiş. Onun desteği ile bölgede birçok heveskâr ekibi kurulmuş ve çalışmalarını devam ettirebilmiş. 1952'de de Şumnu'ya gelip yeni kurulan Türk tiyatrosunun başına geçmiş.

Müdürlük görevinin yanı sıra birçok piyeste rol aldı ve "Birinci Derece Kiril ve Metodiy" gibi önemli ödüllere layık görüldü.

Ahmed Hamdiev, tiyatronun 12-13 Şubat 1952 tarihlerinde verdiği ilk temsilini şu şekilde anlatmaktadır:

"Bugünkü gibi hatırlarım, İzgrev (Aydoğdu) köyünü ziyaret etmiştik. Bale ustamız Sirvart Çilingiryan'ın sahnelediği 'Ferece' dansı ve 'Düğün' dansında ilk kez kadın oyuncularımız Emine Enver ile Peruze Embiya oynadılar. Ne denli sevindik bilir misiniz? Tiyatromuzun hayatında en önemli olaylardan biridir bu. Tiyatro ekibimiz şu sanatçılardan oluşuyordu: ben, Ahmed Hamdi, müdür ve aktör olarak, Çilingiryan, bale ustamız, aktörlerimiz: Enver Mustafa, Emine Enver, Peruze Eyüp, Hüsnü Tatar, Saim Aliosman, İbrahim Destan, Zühtü Demir, İbrahim Mustafa, Lütfi İskender, Ahmet Cumalı, Fikret Seyidahmet, İsmail İbrahim, Şöhret Mustafa, Sadrettin Mustafa, Mestan Tomaş, Alaettin Şerif, Şermin Tevfik, Emine Tuzcu, Ayfer Sadık... Önce tiyatromuzun kurucularını saygıyla

7 20.01.1952 doğumlu ve makalenin hazırlanmasında bilgi veren kaynak kişidir.

8 Polis teşkilatı.

anmak isterim. Adlarını biraz önce saymıştım. Diğer sanatçılar da şunlar: Pakize Hasan, Bayse Arif, Ömer Mustafa (son müdür), Vildan Palabıyık, Emel Tabak, Ahmet Çelik, Mehmet Felak, Bedriye Hamdi, Fevzi Kadir, Ahmet Tütüncü, Mürvet Şahin, Reyhane Osman.”⁹

“Tiyatro Hakkında Birkaç Söz” başlıklı broşür¹⁰ özetinde Şumnu Türk Tiyatrosu’nun Şumnu’da ilk temsili anlatılırken seyircilerin geleneksel Türk düğününü simgeleyen “Düğün” adlı folklor denemesini büyük bir heyecan ve hayranlıkla izlediği belirtilmiştir. Eseri sahneye koyan Sirvart Çilingiryan, koreografisini yaptığı oyunlarda Bulgaristan Türklerinin örf ve adetlerinden faydalandı. İbrahim Destan ile birlikte yaptığı saha çalışmaları sonucunda derlediği “Hidrellez”, “Çiftetelli”, “Kaşık Oyunu”, “Hamleci Dansı”, “Merdivenden İnsene”, “Güreş Alayı”, “Çiçek Bayramı” mevsim eğlenceleri ve gelenekler sahnelendi. “Çoban Kızı”, “Baba Hakkı”, “Mum Alma”, “Zeybek”, “Kasap”, “Gergef”, “Daire” gibi daha birçok halk oyunu hayattan sahneye taşındı. Bunun dışında Sirvart Çilingiryan dostluk ve kardeşliği simgeleyen “Festival” adlı yeni bir oyunun altına imza attı. Yerli Türk oyunlarından başka “Lotos” Çin dansı, Azeri, Türkmen, Kazak, Kırgız vb. Orta Asya Türkleri ve Bulgar, Sırp, Roman ve Yunan halk oyunları repertuarın esas kaynağını oluşturdu.

Tiyatronun ilk yıllarını Yusuf Kerimov’a anlatan İbrahim Destanov ve eşi Mehnur Destanova aylarca süren turnelerde yayan yapıldak yolculuklar, yağmur çamur, yarı aç, yarı tok geçen günlerden bahsetti. Mehnur Destanova, “Zaten bu tutku, sanat sevgisi olmasaydı böylesine ağır şartlara bilmem nasıl katlanırdık”¹¹ diye ilave etti.

İbrahim Destanov, eşinin söylediklerine ilaveten şunları söyledi:

“Benim en büyük çilem kuyu kazmaktı. O zamanlar köyde şimdiki tiyatro salonları ne gezer. Meydana dört direk diker, açık havaya kurardık sahneyi. Aramızda sıkı bir görev bölümü vardı. Kızlar yemek yapar, oyun giysilerini yıkar paklardı. Biz oğlanlar sahne kurar, direklerin sağlam tutunması için derin kuyular kazıp gömerdik. Aman ne zor ne yorucu bir işti. Çoğu zaman çapa taşta rastlar, parmaklarımı harap eder, akşamsı sazın perdelerini bulmakta güçlük çekerdim.”¹²

9 Fevzi Ömer, “Yolunuz Uğurlu Olsun Diyecek Zaman Geldi”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S. 32 (7.08.1992), s. 5.

10 Tiyatronun Yugoslavya turnesi için özel olarak hazırlanan ve yayın tarihi 1965 olan broşür.

11 Yusuf Kerimov, “Üç Telli Saz ve Ötesi”, *Yeni Hayat Dergisi*, S. (?) 1984, s. 6.

12 *Age*.

İlk temsillerde türkü ve halk oyunları vardı. Dram eserlerinin sahneye koyulması da adım adım başladı.

Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosunun ilk piyesi “Devrilen Meşe”ydi. Bununla yan yana “Aşk”, “Bekir’in Hazinesi” gibi birçok muasır dram eseri aracılığıyla ülkede gerçekleştirilen iktisadi ve kültürel devrim sahnede yankısı buldu.

Sofya Yüksek Tiyatro Okulu bünyesinde Türk stüdyosunun açılmasıyla dram grubunun çalışmaları daha da genişledi. Özellikle Razgrad (Hezargrad), Kırcaali (Kırcaali) ve Şumnu Türk tiyatrolarına kadro yetiştiren bu stüdyoda ünlü rejisör Recep Sadıkov ve Moskova’da tiyatro tahsili yapmış olan Ali Dervişev ders verdi. Tiyatro, stüdyoda yetiştirilen yeni kadroyla güç kazandı. Muhteşem ve ilgi çekici temsiller yaratıldı. “Ay Masalı” müzikli piyes¹³, “Şeytan Ali” komedisi, “Yıldız” opereti ve F. Amirov’un “Gözün Aydın” ve Uzeyir Hacibekov’un “O Olmazsa Bu Olsun” opereti uzun zaman sahneden inmedi.

“O Olmazsa Bu Olsun” operetinde İbrahim Destanov ve Ahmed Tütünciev *Meşadi İbad*, Ahmed Tütünciev ve İbrahim Destanov *Rüstembek*, Bayse Arifova ve Pakize Hasanova *Gülhaz*, Ahmed Cumaliev ve Ahmed Çelikov *Server*, Ayfer Sadıkova ve Bedriye Hamdieva *Sanem*, Ünal Hasanov *Hasankulubek*, Ahmed Çelikov ve Embi Yakubov *Rizabek*, Yavuz Palabıyıkov *Hasanbek*, Fevzi Kadırov *Askerbek* ve Ahmed Hamdiev *Hamal* rollerinde oynadılar.

Süleyman Aleskerov’un “Yıldız” adlı opereti, sanatseverlerin isteği üzerine ilk defa iki dilde, Bulgarca ve Türkçe olarak oynandı. Şumnu Senfoni Orkestrası eşliğinde defalarca oynanan “Yıldız”, seyircilerin büyük beğenisini kazandı.

Tiyatronun çalışmaları yalnız Şumnu çevresi ile sınırlı kalmadı. Kısa bir zamanda bütün memlekete yayıldı, yurt dışına bile çıktı.

1956 yılında başkent Sofya’da Türk Estrat Tiyatrolarının Birinci Cumhuriyet Gösterisi düzenlendi. Georgi Dimitrov tiyatrosunda yapılan etkinlik 16 Ekim 1956 günü Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu’nun “Allah Verirse” adlı piyesi ile başladı. Politbüro üyesi ve Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı Rayko Damyanov, Kültür Bakanı Rumen Avramov ve başka üst düzey yöneticiler üç tiyatronun temsillerini izlemeye geldiler. “Koroğlu” ve başka türkülerden sonra “Daire”,

13 Müziğini Bakü’de bestekârlık tahsili yapan Nihat Osmanov, metnini İvan Peev yazdı.

“Horoz” ve “Merdivenden İnsene” oyunları sergilendi.¹⁴ Bu gösteride birincilik ödülünü Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu aldı.¹⁵

1960 yılında Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu, 27 dakika süren ve Bulgaristan Türklerinin halk oyunlarını tanıtan bir programla Viyana Televizyonu’na konuk oldu. Büyük ilgi ve rağbet gördü. Yapılan çekim, başka Avrupa ülkelerinin ulusal televizyon kanallarında yayımlandı.

Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu’nun 10. yıldönümü vesilesiyle yapılması planlanan kutlamalar ile ilgili olarak 6 Kasım 1962 tarihinde Kolarovgrad Sancak Halk Kurulu Yürütme Komitesinin aldığı karara istinaden düzenlenen Tutanak No 17’de Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu’nun ismi Türk Ahalisine Mahsus Estrat Terkibi’ne değiştirildi.

Bulgaristan Türk tiyatroları, Sosyalist İnkılabı’nın¹⁶ Yirminci yıldönümü şerefine 1964 yılında başkent Sofya’da düzenlenen ve bir hafta devam eden İkinci Cumhuriyet Gösterisi’nde bir araya geldi.

Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu’nun cuma ve cumartesi olmak üzere iki akşam süren programı “Mum Alma” oyunu ile başladı. Türkü dans sıralamasıyla yürütülen program kapsamında bülbül sesli Bayse Arifova ve Pakize Hasanova türküler söylediler. Sirvart Çilingiryan’ın sahneye koyduğu türkülü dansları, Türk ahalisinin hayatı ile, yaşayışı ile bağlıydı. “Gergef”, “Hint” dansları ve “Yallı” adlı Azerbaycan bayram dansı, seyircilerin büyük beğenisini kazandı. Kızlarını hala satmaya kalkışan ana-babaları, kendine para kuvvetine hayat arkadaşı seçmeye çabalayan gençleri ayıplayan, gülünç bir hale düşüren “Baba Hakkı” mizahi dansta Bayse Arifova ile Ahmed Cumaliev, Pakize Hasanova vb. canlı oyunlarıyla yeninin eski üzerindeki zaferini inandırıcı bir şekilde gösterdiler. Cuma akşamki program, halklar arasındaki dostluğu simgeleyen “Festival” adlı dans ile sona erdi.¹⁷

Cumartesi akşamı Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti emektar güzel sanat ustalarından bestekar Süleyman Aleskerov ile yazar Sabit Rahman’ın “Yıldız” adlı

14 (Hususi Muhabere), “Şen Şarkılar, Coşkun Oyunlarla Geçen Üç Gece”, *Halk Gençliği Gazetesi*, S. 43 Yıl 9, Sofya 25 Ekim 1956, s. 1.

15 Fevzi Ömer, “Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun: Tiyatrolarımız”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S. 45, (17.11.1995), s. 5.

16 9 Eylül 1944.

17 Hüseyin Tahirov, “Kolarovgratlıların Temsilleriyle Estrat Tiyatrolarının İkinci Cumhuriyet Gösterisi Sona Erdi”, *Yeni Işık Gazetesi*, S. 22 Yıl 19, 18.02.1964, s. (?).

üç perdelik operet, gösterinin son temsiliydi. Bayse Arifova *Yıldız* rolünü, Pakize Hasanova *Yeter*, Bedriye Hamdieva *Nazile*, Ahmed Cumaliev *Bahtiyar*, Ahmed Tütünciev *Gülümsarov*, İbrahim Destanov *Mehmed*, Vildan Palabıyıkova *Züleyha*, Ahmed Çelikov *Muhsin* rolleriyle seyircilerin gönüllerini fethettiler.¹⁸

Hüseyin Tahirov'a göre:

“Bundan 12 yıl evvel yaya ve talikalarla Deliorman ve Gerlova yollarına düşen, tiyatronun ne demek olduğunu bilmeyen insanların sevimlileri olana kadar binbir türlü güçlükleri yenen bu insanlar, kültür cephemizin hakiki kahramanlarıdır. Eskiye amansızca kamçılayan, yeniyi tasvip eden, yürekleri ferahlandıran, güzelliği kalplere ulaştırırlar, alkış ve sevgiye, hürmet ve saygıya layıktır.”¹⁹

1965'in yaz aylarında Vasil Drumev Dram Tiyatrosu bünyesinde faaliyet gösteren ve “Kırmızı Emek Bayrağı” ve “Kıril ve Metodiy” ödüllerine layık görülen Türk Ahalisine Mahsus Estrat Terkibi, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Üsküp, Priştine, Prizren, Tetova gibi büyük şehirlerde temsiller verildi. Turne için hazırlanan program, halk oyunları ve türküleri konserinden ibaretti.

10 Temmuz 1966 tarihinde Şumnu Vasil Drumev Dram Tiyatrosu salonunda üç Türk tiyatrosunun üçüncü ara gösterisi yapıldı.

Asıl gösteriye geçmeden önce Şumnu Estrat Terkibi, Yusuf Kerimov'un “Horoz Döğüşü” müzikli vodvili ile sahneye çıktı.

Şumnu Estrat Terkibi, İvan Vazov'un “Mesnet Düşkünleri” komedisini sahneye koymakla ilk defa gerçek bir sanat ustalığı göstermiş oldu. Ahmet Hamdiev (Kvasnikov), Ayfer Sadıkova (Terziyska), İbrahim Destanov (Kakavidov), Ahmet Tütünciev (Bozduganski), Bedriye Hamdieva (Dona), Bayse Arifova (Aniçka) gibi aktörler arkalarında unutulmaz simalar bıraktılar.²⁰

Son iki akşam (14 ve 15 Temmuz 1966) ünlü Azerbaycan bestekarı Uzeyir Hacibekov'un “O Olmazsa Bu Olsun” müzikli komedisi Kırcaali ve Şumnulular tarafından ardı ardına temsil edildi.²¹

18 Age.

19 Age.

20 N. Ahmedov, “Üç Tiyatronun Üçüncü Gösterisi”, *Şumenska Zarya Gazetesi*, S. 3 Yıl 1, 19.06.1966.

21 Age.

Jürinin değerlendirmesine göre Türk estrat tiyatrolarının iki yıl zarfında “Mesnet Düşkünleri” gibi klasik bir komediyi, “O Olmazsa Bu Olsun” gibi müzikli bir komediyi sahneye koyabilecek kadar ilerleme kaydettiğini ve sanat yolunda büyük bir adım attığı ifade edildi.²²

Bulgaristan’daki üç Türk tiyatrosu Azerbaycan tiyatro sanatından, özellikle Azerbaycan komedilerinden çok yararlanmışır. Birçok Azeri opereti Türkçeye aktarılıp sahneye konmuştur. Türk tiyatrolarında çalışan koreograflar, bestecilerden bazıları Bakü’de kurs görmüşlerdir. Bakülü uzmanlar Bulgaristan’a gelerek Türk tiyatrolarına yardımda bulunmuşlardır.²³

1984 yılında Todor Jivkov rejimi tarafından faaliyetlerine son verilmeye dek Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosunun ülke çapında Bulgaristan Türklerinin sanat ve kültür hayatında son derece önemli etkileri oldu. Tiyatronun en sevilen ve unutulması imkânsız isimleri arasında Ahmed Hamdiev, Bayse Arifova, Bedriye Hamdieva, Ahmed Cumaliev, Yavuz Palabıyık, Pakize Hasanova, Ömer Mustafa gibi sanatçılar yer almaktadır.

Kuruluşundan kapatılışına kadar Bulgaristan’daki Türk tiyatroları ünlü ve başarılı sanatkârlar yetiştirdi. Bunlar halkımızın hafızalarında hala canlı olarak yaşamaktadırlar. Şumnu Devlet Türk Estrat Tiyatrosu sanatçılarının repertuvarında yer alan türküler günümüzde hala ağızdan ağıza dolaşmakta, gönüllerde yaşamaya devam etmektedir.

²² *Age*.

²³ Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, “Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültürel Kalkınmasında Hizmetleri Geçen Azerbaycan Aydınları”, (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234751>) (25 Haziran 2018’de erişildi).

Kaynaklar

Ahmedov, N., “Üç Tiyatronun Üçüncü Gösterisi”, *Şumenska Zarya Gazetesi*, S. 3, Yıl 1, 19.06.1966.

“*BKP v rezolyutsii i resheniya na kongresite, konferentsiite, plenumite i Politbyoro na TSK*”, t. 4, Sofia 1955.

(Hususi Muhabere), “Şen Şarkılar, Coşkun Oyunlarla Geçen Üç Gece”, *Halk Gençliği Gazetesi*, S. 43, Yıl 9, Sofya 25 Ekim 1956, s. 1.

Kerimov, Yusuf, “Üç Telli Saz ve Ötesi”, *Yeni Hayat Dergisi*, S. (?), 1984, s. 6.

Marinova, Mina, “Politikata za priobshhtavane na turskoto naselenie v Bulgaria prez upravlenieto na Parvoto pravitelstvo na Valko Chervenkov (1950 - 1954)“, (file:///C:/Users/User/Downloads/3743.pdf, 24 Haziran 2018’de erişildi).

Ömer, Fevzi, “Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun: Tiyatrolarımız”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S 45, (17.11.1995), s. 5.

Ömer, Fevzi, “Yolunuz Uğurlu Olsun Diyecek Zaman Geldi”, *Hak ve Özgürlük Gazetesi*, S. 32, (7.08.1992), s. 5.

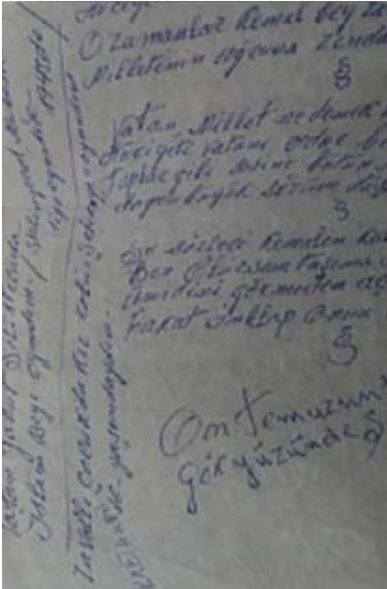
Tahirov, Hüseyin, “Kolarovgrathlıların Temsilleriyle Estrat Tiyatrolarının İkinci Cumhuriyet Gösterisi Sona Erdi”, *Yeni Işık Gazetesi*, S. 22, Yıl 19, 18.02.1964.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu, “Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültürel Kalkınmasında Hizmetleri Geçen Azerbaycan Aydınları”, (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234751>, 25 Haziran 2018’de erişildi).

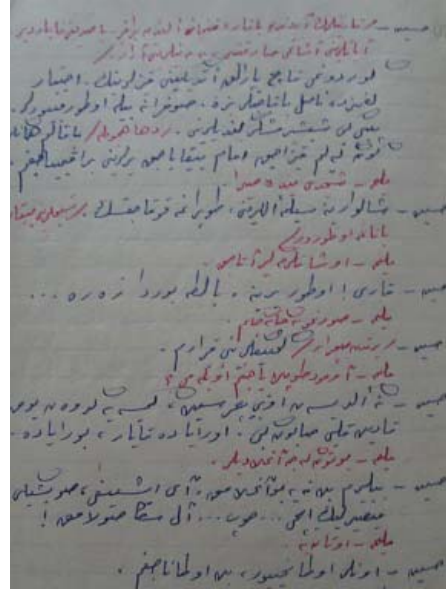
Ekler**Resim 1:** Sirvart Çilingiryan**Resim 2:** Ahmed Hamdiev**Resim 3:** Bayse Arifova "Solgun Çiçekler" piyesinde Sara rolünde (1969)

Resim 4: Soldan sağa: Emine Enverova, Sirvart Çilingiryan, Ahmed Hamdiev, Şöhret Alaydinova ve Şermin Tefikova (26.12.1977)

Resim 5: Ahmed Hamdiev'in
"Zavallı Çocuk" piyesinde Şefika'yı
oynadığını gösteren notları

Resim 6. Ahmed Hamdiev'in
Osmanlıca yazdığı
bir piyesinden örnek

Resim 7: 1953'te çekilen toplu bir fotoğraf

Resim 8: 1955 yılında sanatçılar bir köyden başka bir köye temsile yaya giderken

Resim 9: Açık havada temsil

Resim 10: Açık havada temsil

Resim 11: Tiyatronun turne için kullandığı kamyonunun çamura saplandığı an ve sanatçıların üstün gayretleri

Resim 12: Tiyatro ekibi Deliorman'ın köylerinde turnede

Resim 13: “Ay Masalı” müzikli piyesten bir sahne

Resim 14: Uzeyir Hacibekov’un “O Olmazsa Bu Olsun” müzikli komedisi

Resim 15: “Yıldız” opereti. Başrollerde Ahmed Hamdiev ve Yavuz Palabıyık

Resim 16: “Allah Verirse” adlı piyesten bir sahne

Resim 17: Gazetenin birinci sayfasında yayınlanan “Daire” dansı fotoğrafı

Resim 18: Estrat Tiyatrolarının Birinci Cumhuriyet Gösterisi sonrasında çekilen fotoğraf

Resim 19: Viyana Televizyonu binası önünde çekilen toplu fotoğraf

Resim 20: Viyana Televizyonunda gösteri. Başrolde Bayse Arifova

Resim 21: Bayse Arifova. Viyana Televizyonundaki gösteride

Resim 22: Viyana Televizyonunda gösteri

Resim 23: Viyana Televizyonunda “Mum Alma” oyunu

Resim 24: Viyana Televizyonunda gösteri

Resim 25: “Hint” oyunundan bir sahne

Resim 26:“Yıldız” piyesi provasında çekilen toplu fotoğraf

Resim 27: “Mum Alma” oyunu

Resim 28: Estrat Tiyatrolarının İkinci Cumhuriyet Gösterisi sonrasında Devlet ve Parti Başkanı Todor Jivkov ile çekilen fotoğraf

Resim 29: 1965'te Üsküp'te çekilen bir fotoğraf

Resim 30: “Horoz Döğüşü” oyunundan bir sahne

Resim 31: “Mesnet Düşkünleri” komedisi

Resim 32: Uzeyir Hacibekov'un "O Olmazsa Bu Olsun" müzikli komedisi

Resim 33: 25.04.2015 tarihinde Şumnu'da BİZ Türk Kültür Derneği tarafından düzenlenen Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde Bayse Arifova selamlama konuşmasını yaparken

Resim 34: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde hayatta olmayan tiyatro sanatçı ve çalışanları için bir dakikalık saygı duruşu

Resim 35: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde Sıdıka Ahmedova selamlama konuşmasını yaparken

Resim 36: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde Şöhret Alaydinova selamlama konuşmasını yaparken

Resim 37: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde Şöhret Alaydinova, T.C. Burgaz Başkonsolosu Niyazi Evren Akyol ve milletvekillerine arşivinden fotoğraflar gösterirken

Resim 38: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinde Bayse Arifova, T.C. Burgaz Başkonsolosu Niyazi Evren Akyol ile sohbet ederken

Resim 39, 40 ve 41: Eski Şumnu ve Razgrad Türk Tiyatro Sanatçıları Buluşması etkinliğinden kareler

